ԼՈՒՍ

ՀԱՆԳԷՍ ԱԶԳԱՅԻՆ

Կը հրատարակուի Հորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը: Տարեկան գինն է մէկ լիրա ոսմանեան: Մէկ թիւրը 40 փարա արծաթ: Նամակ կամ ո եւ է գրութիւն պէտք է ուղղել Առ Մ. Գափամաճեան Կոստանդնուպոլիս, Մերձաւ Ջարշի Բիւշտի ՀՓՀեՆտի խանի տակ Մ. Կ. Սարըեանի տպարանը:

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 124 — 1880 — ՇԱԲԱԹ 27 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ՇԱԲԱԹԱՆԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Օրուան խնդրոյ մէն է Կիլիկիոյ կաթողիկոսական խնդիրը:

Սոյն խնդրոյն նկատմամբ Պատրիարքարանի և Կիլիկիոյ Մ. կաթողիկոսին միջև ծագած բանակցութեան առաջին մասն՝ որ բուն խնդիրը կը կազմէ, Պատրիարքարանն ի գիտութիւն հրատարակեց:

Մեք բուն խնդիրն ընդհանուր տեսակէտով քննելով՝ որ է կրօնային ատենի առաջարկած պայմանն՝ իրօք համաձայն կը գտնեմք ազգային չահուց և Հայաստանեայց եկեղեցւոյ ոգւոյն և սկզբանց, վասն զի չեմք տեսներ յիշեալ պայմանագրին մէջ կէտ մը՝ որ հակառակ լինի և ներքին վէճ յարուցանելու տեղի տայ:

Խնդրոյն բուն կէտը պարզելու և աղէկ ըմբռնելու համար հարկ կը լինի նախապէս գիտնալ թէ ի՛նչ է Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը:

Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնն Աղթին ընդհանրական կաթողիկոսութիւնը չէ, այլ պարագայից բերմունքէն միայն Կիլիկիոյ վիճակին համար հաստատուած մասնաւոր իշխանութիւն մ'է, զոր ժամանակին հարկը ծնած է:

Ուստի սոյն կաթողիկոսութիւնն իր մասնաւորութեանը մէջ ըմբռնելով՝ ոչ ուրոյն և անկախ եկեղեցի մը կը կազմէ և ոչ ալ հակառակ է, հետևաբար զայն ոչ «հետեւալ և անվճռէր ճանչելու տեղի կայ, և ոչ ալ յիշեալ կաթողիկոսութիւնը կրնայ զինքն անկախ իշխանութիւն մը նկատել:

Սոյն տեսութենէն կուղեմք եզրակացնել թէ՝ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնն իր մասնաւորութեանը մէջ պէտք է որ միայ դարձեալ, որովհետև ժամանակին ոգւոյն և պահանջմանն առջև կարևոր պէտք մ'է նոյն իսկ ազգային տեսակէտով, և անհրաժեշտ է որ իր իրաւունքները վայելէ. բայց ինչպէս ըսինք, իբրև մասնաւոր կաթողիկոսութիւն՝

հարկ է նաև որ ազգային եկեղեցական կառոյց մ՛ալ կապուած լինի ընդհանրական կաթողիկոսութեան հետ, որ մեր ազգային եկեղեցական միութեան կեդրոնն է։

Սրդ, կրնամք մնակարծել թէ կրօնական առեանն ալ իւր առաջարկած պայմանագրին նկատմամբ այն նպատակն ունեցած է, որ համաձայն է ընդհանուր բաղձանաց, և յուսով եմք թէ Ս. Մկրտիչ կաթողիկոսն ալ ազգային ընդհանուր բաղձանքէն տարբեր բաղձանքներ չկրնար երբեք, և այսպէս խնդիրը կը վերջանայ գոհացուցիչ կերպով, որովհետև չեմք վախնար որ Ազգն այսպիսի փափուկ ժամանակի մը մէջ եկեղեցական խնդիրներով զբաղի։

* * *

Օրուան խնդիրներէն մին ալ իրրև սկզբան խնդիր, Ս. Փափազեան էֆէնտիի Մամուլ անուն թերթի մը դէմ բացած դատն է, որ հասարակաց խօսակցութեան առարկայ եղած է։

Ոմանք կըսեն թէ այս խնդրոյն նկատմամբ, որ հետաքրքրական է, Պատրիարքարանն ի՛նչ պիտի ընէ, արդեօք ըստ սովորութեան՝ անո՛ւշ տեղը պիտի կապէ, թէ իբրև ազգային իրաւանց խնդիր՝ նորա խորը պիտի մանէ և ըստ արդարութեան՝ պարտ ու պատշաճ եղանակաւ վարուի։

Երկու կողմն ալ Պատրիարքարանի իրաւասութիւնն արդէն ընդունած և խնդրոյն պարագաներն ալ ղուստ ազգային ըլլալով՝ Պատրիարքարանը պէտք չէ որ այսպիսի պարագայից մէջ հաշտարար դատաւորի դեր առանձնէ, որովհետև Փափազեան էֆէնտիի նկատմամբ հրատարակուած ամբաստանութիւնն հասարակային իրաւանց կը վերաբերի։

Ա.յս առթիւ հարկ կդգամք դիտել տալու թէ Դալաթիոյ Թաղ. խորհուրդն՝ որ յիրաւանց պէտք էր խնդրոյն տէր կանգնէր, ինչո՞ւ նշանակող լռութիւն կը պահէ, ինչո՞ւ մինչև հիմա օրինաւորապէս չէ ամբաստաներ, համարձակ երևան չէ ելեր և ինչո՞ւ իւր պաշտօնին բնութեան համաձայն՝ իւր պարտիքն ու իրաւունքն ի գործ չէ դրեր։

Կարծեմք թէ կարևոր պարագայ մ՛է, որ հարկաւ չկրնար ուշադրութենէ վրիպիլ։

Իսկ միւս կողմէ՝ եթէ Պատրիարքարանը տեղեկութիւն ստացած էր, ինչո՞ւ կրնամք մինչև հիմա խնդրոյն քննութեանը չէ մտեր, ինչո՞ւ իւր ընդհանուր հսկողութեան իրաւունքն ի գործ չէ դրեր, և ինչո՞ւ իւր պարտականութիւնն ի գործ չդնելով՝ թոյլ տուեր է որ հրատարակը դայթակղական հրատարակութիւններով լցուի։

Ա.յս ալ ոչ նուազ կարևոր պարագայ մ՛է, որ նայնպէս չկրնար հասարակաց ուշադրութենէն վրիպիլ։

Մեր սոյն պարզ դիտողութիւններն ընդհանուր դատախազի մը պէտքը կզգացընեն, որ խիստ անհրաժեշտ է։

Մամլոյ արտօնատուն որ մի քանի չաբաթ առաջ հրապարակաւ կը յայտարարէր թէ ե՛րբ և ո՛ւր որ կամի փափազեան էֆէնտի պատրաստ է ի դատ մտնելու, երեքշաբթի աւուր Թէրճէմանը—էֆքեարի մէկ հրատարակութենէն կը տեղեկանամք թէ նորանոր առարկութիւններ կը յարուցանէ եղեր։

Չեմք դիտեր թէ նորանոր առարկութիւններո՞վ ժամանակ պիտի անցնի, թէ խնդրոյն քննութեանը պիտի ձեռնարկուի։

Հասարակաց չահը կը պահանջէ որ այս վերջինն ի գործ դրուի անմիջապէս, որովհետև այդ է կարևորն ու հետաքրքրականը։

Իրրև բացատրութիւն կրնամք աւելցնել թէ՝ ըստ որում մեր ազգային Պատրիարքարանին մէջ դատական խնդրոց համար դրական օրէնք չկայ, ի հարկին կրնայ տէրութեան օրէնքը գործածուիլ՝ և Պատրիարքա-

բանն ալ կրնայ ըստ այնմ դատել և վճռել, և երկու կողմն ալ դիտողութիւն ընելու իրաւունք չունին, որովհետև արդէն երկուքն ալ Պատրիարքարանի իրաւասութիւնն ընդուներ են։

Արդ, ո՛ր կողմն որ առարկութիւններ յառաջացնէ, իրաւունք պիտի ունենանք եզրակացնելու թէ իր վրայ վստահ չէ։

Հետևաբար կսպասեմք տեսնել իրաց վախճանն և ըստ այնմ դատել բուն խնդիրը։

ԻՐՑԻ ՎԻՃԱԿԸ

Սոյն խնդրոյն վրայ թէ Հանդիսից նախորդ թուոյն և թէ ուրիշ առիթներով շատ անգամ գրած և ուշադրութիւն հրաւիրած եմք, և ահա այսօր ևս առիթ կունենանք քանի մը տող գրելու, որ կարևորութենէ զուրկ չհամարուիր։

Հոս լրաց վիճակ ըսելով՝ ընդհանրապէս չեմք ուզեր բոլոր առկախ խնդիրներն հասկնալ, այլ Հայաստանի կամ Հայաբնակ դաւառաց վիճակն, որուն վրայ դարձուցած եմք մեր ուշադրութիւնն սկիզբէն իվեր և «Հայք և Եւրոպա» և «Ազգային քաղաքականութիւն» վերնագրով մեր մի քանի յօդուածոցը մէջ արդէն յոյժ ընդարձակ կերպիւ խօսած եմք, դիտել տալով թէ իրաց վիճակն հետզհետէ ծանրանալու վրայ է, որ հարկաւ պէտք է ընդհանուր ուշադրութեան առարկայ լինի։

Մեք կրնամք ամենայն համարձակութեամբ ըսել թէ Հայաստանի դաւառաց վիճակը չատ տխուր է և գուցէ վտանգալի։

Ո՛ր Հայ ուրեմն չուզեր ուշադրութիւն դարձնել այս կէտիս նկատմամբ և խորհիլ այն հետևանաց վրայ՝ որ հարկաւ նախընթացի մը արդիւնք է։

Ջեմք ուզեր բուն պատճառին դառնալ, զոր արդէն բացատրած եմք, և կանցնիմք այժմ ուրիշ կէտ մը, որ ներկային մէջ մեզի համար էական է և կարևոր։

Պարզեմք ուրեմն այդ կէտը։

Ուրիշ առթիւ մ՚ըսինք և հիմա վերըստին կըսեմք թէ մեք Հայկական խնդրոյն դէմ չեմք և կրնամք համարձակօրէն և կատարեալ ազատութեամբ պաշտպանել զայն՝ վստահ լինելով նորա յաջողութեան և հետևեանաց վրայ։

Արդ, ինչպէս որ կրցած եմք հասկընալ, մեր ազգային քաղաքականութեան խարիսխն ուրիշ բան չէ, բայց եթէ Հայաստանի գաւառաց բարւոքումն և յորս բարեկորոգմանց գործադրութիւնն է։

Բնաւ տարակոյս չկայ թէ մարդ իր նպատակին անվրէպ հասնելու համար միջոցներու կը կարօտի և իմաստուն միջոցներով միայն կրնայ իր գործը ղլուխ հանել առանց երբեք ձլասուելու։

Հարկ կըլլայ որ նախ սա կէտը պարզեմք թէ մեք մեր նպատակին հասնելու համար երկու տեսակ քաղաքականութիւն ունենք առջևնիս։

Այդ երկու քէն մին եւրոպական քաղաքականութիւնն է։

Կրնա՞մք արդեօք վստահութեամբ յոյս դնել ազգ վրայ.— մեր ասոր պատասխանն արդէն տուած եմք «Հայք և Եւրոպա» վերնագրով մեր յօդուածոցը մէջ և պատմական հզօր փաստերով ցոյց տուած թէ Հայն երբ իր յոյսը Եւրոպիոյ վրայ դրեր է, միշտ կորուսեր և միշտ ձլասուեր է։

Ըսել չեմք ուզեր թէ եւրոպան չխոստանար, բայց միթէ մեր գործը խոստումներով միայն կը լմննա՞յ, կամ ինչ որ կը խոստանայ Եւրոպան, կրնա՞յ գործադրել, և կամ՝ գործադրութիւնն արդեօք իր ձեռքը՞ն է։

Ահա հոս կը լուծուի Եւրոպիոյ վրայ յոյս դնելու խնդիրը։

Աւսոր վրայ կրնամք աւելցնել նաև այն դիմադրութիւնը՝ զոր կրնէ Բ. Դուռն եւրոպական պահանջմանց մասին իր ներքին անկախութիւնը պահպանելու համար՝ բնաւ ճնշում չընդունելով։

Կը մնայ Բ. Դրան քաղաքականութիւնը։ Կրնա՞մք միթէ վստահութեամբ ադոր հետեւիլ, այսինքն՝ կրնա՞մք մեր բաղձանաց գոհացումը Բ. Դրան արդարասէր դիտաւորութիւններէն սպասել. — այո՛, որովհետեւ մեք վեհ. Սուլթանին հպատակն եմք, և հըպատակական իրաւամբ կրնամք մեր իղձերն անկեղծօրէն ներկայել Բ. Դրան և գործադրութեանը վստահ լինել, որովհետեւ այս է բնական ճանապհան։

Այս կէտը կրնամք նաև ուրիշ տեսակէտով մ'ալ պարզել։

Պերլինի դաշնագրութեան 61րդ. յօդուածը ձեռնհաս առնումք և տեսնեմք թէ ի՛նչ կը տրամադրէ։

Ահաւասիկ յիշեալ յօդուածը բառ առ բառ. — «Բ. Դուռն յանձն կառնու անյապաղ իրացնել այն բարեռեփումներն ու բարենորոգումները՝ զորս տեղական պէտքերը կը պահանջեն Հայոց բնակած նահանգներուն մէջ և երաշխաւորել նոցա ապահովութիւնը Քուրդերուն և Չերքէզներուն դէմ։ Բ. Դուռն այս նպատակին համար ձեռք առնուած միջոցները պարբերաբար պիտի հաղորդէ Տէրութեանց, որք պիտի հսկեն նոցա վերայ»։

Պարզապէս կը տեսնուի թէ Պերլինի վեհաժողովն յարդելով Բ. Դրան անկախութիւնը՝ (որովհետեւ միջազգային իրաւունք մ'է) տեղական պէտքից պահանջման համաձայն բարենորոգումները և հսկողութիւնը՝ ձեռք եղած միջոցներէն յետոյ առնելու իրաւունքը Բ. Դրան ընդհանուր և յետ (ԵԻՐՈՊԱՆ) դէպ հսկելու իրաւունք չ'իրեն վերապահեր է։

Արդ, թէ հպատակական տեսակէտով և թէ յիշեալ դաշնագրութեան տրամադրութեամբը մեք պարտաւոր եմք Բ. Դրան դիմելու և մեր իղձերուն գոհացումն անկէ սպասելու։

Արդէն բոլոր Թրքահայք համաձայն են այս կէտիս նկատմամբ և կրնամք վստահ լինիլ թէ Բ. Դուռն ալ տրամադիր է մեր արդար բաղձանքները գոհացնելու, երբ ուղղակի իրեն դիմեմք։

Կրնամք միանգամայն վստահ լինիլ թէ Բ. Դուռն Հայ ազգին դէմ տեղութիւն չունի երբէք. մանաւանդ որ կրնամք գիտնալ թէ պատրաստ է Բ. Դուռն իր հոգածութիւններն ու խնամքը տարածել ի մասնաւորի Հայոց ազգին վրայ, որ միշտ օգտակար եղած է առ Օսմանեան տէրութիւնն։

Կեզրակացնեմք. — պէտք է որ մեր Ազգ. Վարչութիւնը խորին ուշադրութեան առնելով իրաց վիճակը՝ փոխանակ ազգային քաղաքականութեան նոր ուղղութիւն մը տալ, զոր պատմութիւնն ու ժամանակը կը դժնեն,

Այս առաջարկութիւնը կընեմք հրապարակաւ, որովհետեւ դիտեմք թէ Վարչական խորհուրդն ալ սկզբամբ արդէն համաձայն է մեզի, ըստ որում մեր բացատրած քաղաքականութիւնը չատ պարզ է և հետեւանքն ոչ նուազ վստահելի։

ԼՍԱՐՍՆ

Թաղերու մէջ լսարանաց բացումն սկսաւ և ահա գոհութեամբ կը տեսնեմք թէ ընտիր ատենախոսներ՝ Գեր. Լուսինեան Սրբազան, Գեր. Եղիշէ Վ. Այվազեան և Մեծ. Ռ. Պերպերեան, Ց. Գալըդճեան, Տ. Շիշմանեան, Թ. Թէրզեան և Կ. Փանոսեան էֆ. և ուրիշ կարող անձինք օգտակար նիւթերու վրայ կը խօսին։

Լսարանները կրնամք մէյմէկ գոլորշիներ նկատել, ուր ամեն կարդի ազդայինք՝ այր և կին, հարուստ և աղքատ, պատանիք և երիտասարդք և վերջապէս՝ ուսեալ և անուս կրնան նոր գաղափար-

ներ ստանալ, կարևոր տեղեկութիւններ առնուլ, հեռաւոր ազգայնոց վիճակին ծանօթանալ, և, մէկ խօսքով՝ շատ մը նիւթերու վրայ օգտակար խօսքեր լսել։

Ինչպէս լրագիրը՝ նոյնպէս և լսարանը գաղափարաց հաղորդակցութեան և գաղափարաց միութեան միջոց մ՚է։

Կրնամք ապահովապէս գիտնալ թէ Հայն այսօր ամեն բանէ աւելի գաղափարաց միութեան և տարածման պէտք ունի։

Թող մեր այս ըսածը չսխալացնէ ինձ։

Ըսել չեմք ուզեր թէ Հայը բնաւ գաղափար չունի, բայց մարդ մ՚չկայ ալ որ հարուստ գաղափարներ ունենայ, միշտ նոր գաղափարներ և նոր բաներ լսելու պէտք ունի, ըստ որում բնութեամբ հետաքրքիր է մարդ և յառաջադիմութեան ընդունակ։

Յառաջադիմութիւն կոչուած բանն ինքնին չը գոյանար մարդուս մտայր մէջ, և մարդ մ՚չկայ ալ որ ուսեալ և թէ իր գիտցածը կատարեալ է, քանի որ յառաջադիմութիւնը չափ ու սահման չունի և քանի որ գիտութիւնք և գաղափարք վերջակէտ մը չունին, ուրիշ անդին այլ ևս ամեն բան վերջացած ինի և մարդ կարենայ այդ վերջակէտին հասնիլ ու հոն կանգ առնուլ։

Ամեն բան աշխարհի վրայ չափ ու սահման մ՚ունի, և միայն միտքն է որ չափու և սահման մը ենթակայ չէ, որովհետև մարդուս խորհելու կարողութիւնն անսահման է։

Ահա այս պատճառաւ կըսեմք թէ յառաջադիմութիւնը վերջակէտ չունի, թէեւրու նման յանդուգն կը ձգտի և մարդ իր խորհելու արտնչելի կարողութեամբն ու ճարտարութեամբը կրնայ նորագիւտներ ընել և գիտութեան վրայ միշտ կէտ մ՚աւելցնել ու ճոխացնել զայն, ինչպէս կուելցնէ մարդ իր հարստութիւնը միշտ աշխատելով և յաջորդաբար ժառանգած հարստութիւնը ճոխացնելով, որ բան հարստութիւն է, որովհետև շատ դրամ ունենալուն մէջ չէ հարստութիւնն, այլ որդւոյ որդի ժառանգական հարստութիւնն աշխատութեամբ ճոխացնելուն մէջ է բուն հարստութիւնն, ինչպէս որ կընեն եւրոպացիք, որք մ՚չկայ ալ հարուստ լինին, դարձեալ կաշխատին իրենց ունեցածն աւելցնելու և իրենց զաւակներն ալ այս օգտակար գաղափարին կը վարժեցնեն, մինչդեռ մեր մէջ ասոր գրեթէ բոլորովին հակառակն է, և ահա ասոր համար է որ իրօք հարուստ գերդաստաններ չկան մեր մէջ։

Կարծեմք թէ այս ալ ոչ նուազ ուշադրութեան արժանի կէտ մ՚է, և կուզեմք ուրիշ առթիւ այս կարևոր կէտիս նկատմամբ քիչ մ՚ընդարձակ կերպով խօսիլ։

Անցնիմք մեր նիւթին։

Ըսինք թէ լրագիր և լսարան գաղափարաց տարածման և գաղափարաց միութեան միջոցներ են։ Սակայն ժողովուրդն արդեօք ճշդիւ համոզուա՞ծ է։ — այս ըսելու համար չեմք կրնար աճապարել, որովհետև փորձով կը տեսանեմք որ օգտակար Լրագիրք կամ Հանդէսներ ըստ արժանւոյն չեն քաջալերուիր, մինչդեռ գոյթակղութեամբ անանուղ թերթեր րիւ շատ անունդ և երես կը գտնեն, թերթե՛ր, որք անհատական պատիւ, ընտանեկան պատիւ և ամենէն սուրբ զգացումներ իրենց անարգ չահուն նիւթ կընեն, և վերջապէս՝ թերթե՛ր, որ ոչ արժանաւորութիւն ունին, ոչ արժանիք կը գնահատեն և պարզապէս կոյր գործիքներ են, և ահա անդին Արևելեան Մամլոյ պէս հմայիչ թերթ մը անունդ և քաջալերութիւն չգտնելուն պատճառաւ կը յուսահատի և Մասիս, Թէրճման, Մանզումէ, Հայրենիք և Փունջ պէտք եղած կերպով չեն քաջալերուիր, և Լոյսն ալ՝ հակառակ իր այնքան ծառայութեանցը, չանիշեն ու աչխատութեանցը՝ կսկիծ համոզում դայսցնել թէ տակաւին հասած չէ այն բազմալի ժամանակն, ուր մարդ իր չահն Ազգին ընդհանուր չահուց պաշտպանութենէն ակնկալէ, որովհետև կը տեսնեմք որ աչխատութիւնը քաջալերելու սկզբանքը դեռ այժ գոած չէ։

Այս պատճառաւ է անչուշտ որ առ Ազգն սրտմտօք ծառայողաց թիւը փոխանակ չատնալու՝ օր ըստ օրէ կը նուազի, կարող գրիչներ կը քաշուին հրապարակեն և ազգէն, մեկ խնամատար բազդալիընդիր և թարգմանէ զուրկ անձինք ասպարէզ կը գտնեն։

(Ե՛նդդր Բ՛ոլ)

ԳՐԱՏՈՒՆ Վ. Ց. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

ՈՐ Ի ՄԵՐՁԱՆ ՁԱՐՇԸ ԹԻՒ 57

Կը գտնուին կաղանդչէք՝ Հայկական ճաշակաւ պատրաստուած ընտիր պատկերներ, զանազան գրեանք և տետրակներ և բազմազան կազմաւ օրացոյցներ։

ՉՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

ԹԱՂԱՑԻՆ ԺՈՂՈՎ ՄԸ

Աստենապետ Էֆէնտի. — *Հրամմեցէք Տէր հայրեր, այսօր գձեզ թագական խորհրդարանս ի ժողով հրաւիրելնուս պատճառն նամեցէք որ քարոզիչ Սըր. բաղանն բացատրէ Ձեզ։*

Քարոզիչ Սրբազան. — *Ինչպէս տեղեկացած էք անշուշտ, Կրօնական գործոց Գեր. Խորհրդականն՝ տղոցին եկեղեցականաց և մանաւանդ պատկս քահանայից նոյնց նոյեմական խեղճ վիճակին բարւոքելուս դովելի եռանդեամբ, շրջաբերական մը ղրկած է թաղերը, որպէս զի իւրաքանչիւր քահանայի նոյեմական վիճակը, ապրուստի ինչ միջոց, եկամուտ, ստացուածք նոյն ունենալնին մանրամասն քննութեամբ ճշդագէս տեղեկագրուի՝ ըստ որմէ պէտք եղածն տնօրինելու համար։*

Արդ, Քահանայ եղբարք՝ յանուն Ձեր Ս. Կոչումն կերդունցնեմ գձեզ, ստանց խեղաթիւրելու ինդրուածք տեղեկութիւնները ճիշդ ստ ճիշդ հաղորդէք մեզ յանուն սոյն Թագական ժողովոյս, որպէս զի մենք ալ ճշգրիտ տեղեկութեամբ պէտք եղած տեղն խնդրենք։

Դուք՝ հինգ քահանայ էք Ս. Եկեղեցւոյ մէջ, եկեղեցւոյ մէջ ունեցած հասոյթնիդ քիչ շատ յայտնի են մեզ, բայց պարտիք այժմ յանուն ժողովոյս յայտնել մեզ՝ նախ իւրաքանչիւրդ քանիկա՞ն ծուխ ունիք և թէ այդ ծուխերէն միջին հաշուով տարին քանի հասոյթ կը գոյանայ, և թէ ուրիշ պարագայ կարգի քանի եկամուտ, ստացուածք ունիք և թէ ձեր ծախուց համար տնտեսական օրշաւ ստակի կարօտ էք։

Հրամմեցէք նախ դուք՝ Աւագերէց Հայր, պատհանջուած տեղեկութիւնները տալ ճշդագիս։

Աւագ Տէր Գ. — *Նեղաղութիւն կը խնդրեմ, Ս. Եկեղեցւոյ մէջ ունեցած հասոյթնիդ քիչ շատ յայտնի են կըսէք, բայց իմ դիմաց քահանայ եղբարցս պարտք կը համարիմ նախապէս այդ մասին զձեզ ճշդիւ լուսաւորել։ Եկեղեցւոյ մէջ մեր թագական նեղչն ամենաչնչին հասոյթ մը կը գոյանայ, ժողովուրդը զանձանակաց մէջ առատ պահքը հինգնոյ կը ձգէ, հարսանիք տարին հազիւ տասը հատ տեղի կունենայ, ննջեցեալն խոտո տակաւ, միւռոնեմիւռն թէպէտ առատ՝ բայց ամենաանճ մասն ալքատ և ձրի, անանկ որ այս ամենէն միջին հաշուով ամեան հազիւ չորս հարիւր դուրուշ կը գոյանայ։*

Իսկ իմ մասս գոլով, 56 տուն ծուխ ունիմ և տարին միջին հաշուով 1600 դրչ կը հատութեմ, ամեն եկամուտս, ստացուածքս, դէպիս դէպիտան ոչս է իշտէ, և ամեան ալ տուն նուազն լինն հարիւր դրչի կը կարօտիմ անխտիան։

Աստենապետ Էֆ. — *Կարծեմ տղաքներդ բաւականն օգնութիւն կընեն քեզ։*

Աւագ Տէր Գ. — *Ինչ կըսես՝ Աստենապետ Էֆ. ստուտար ուր է, ստուտարն մինչ իրիկուն սպասուչ բարև կը նամին կոր, հեղերի հիմա ճմեռ էտի, նեվաղիէն ալ պղտիկ, նեյիսէ հինգ վտրոյի ըսելս մուր, տասը փողոյի նկատի չեքերի, քանի մը բոյի միւրվէր ծալան՝ քիչ մը երեսնին կը խնդայ կոր։*

Քարոզիչ Սրբազան. — *Հրամմեցէք Տէր Ա. կարգը ձերն է, դուք եաղրնա կերևւոր կոր։*

Տէր Ա. — *Այ՛, այս Սրբազան, վերարկու խա պղտէն է բի եաղը կերևւոր կոր, ես ալ եաղը ծախերա ալ. քառասուն երկու տուն ծուխ ունիմ և տարին լինն հարիւր դրչ կառնեմ, պակին ալ վճրիսէ կը մնայ, տուն տեղ չունիմ, ամեն ծախք լնծի կը նայի, ամեան ալ էն ատը էն ատը տի հարիւր դրչի կը կարօտիմ։*

Քարոզիչ Սրբազան. — *Կարգը ձերն է Տէր Մ. Հայր, դուք ալ ճշմարտութեան մարդ մ'էք։*

Տէր Մ. — *Ախ ձեր բարեպատուիթիւնն է, իմ ծուխերս ատ անդ գրեթէ ալ են և առածս երիւեքմէթան ծախուցս հազիւ կը բաւէ։ Վասն Աստուծոյ ութսուն և վեց տուն ծուխ ունիմ և միջին հաշուով տարին 2250 դրչ հասոյթ կը գոյանայ։ ուրիշ եկամուտ չունիմ, չիփրիկ չորրես տուն մը ունիմ, անցած օր մէկ կողմն չկօրմիչ եղաւ, Ս. Ծնընդեան կողաեմ որ բանի մը վարայ բլլոյ տէ մէրտմէթ ընել տամ։ Մանչ զաւակ չունիմ որ ինձի նեցուկ ըլլայ, աղջիկ զաւակներ ունիմ և անոր համար իմ ծախքս չատ է, պարտքի տակ կը հեծեծիկոր, եթէ գործանն մը չըլլայ, առանկ քահանայութիւնը ելլուիք ճանկայ չէ, Աստուած սղտմի, ամեան տուն տեղն հազար հինգ հարիւր դրչ սակ ծախքի կը կարօտիմ. տակին հարիւր դրչէն, ան պատահական ծախքերը չեմ սեպեր կոր։*

Թագական մը. — *Դուն ինտոր ես Տէր Վ. Հայր, Տէր Մ. հոր թաչկինակը առ առ դուն ալ աչքերդ սրբէ, կարծեմ չոր տեղ չէ ձգեր։*

Տէր Վ. — *Ես եկնի եախա ըլլալուս չատ ծուխ չունիմ, անցեալները երկու վախճանեալ քահանայից ծուխերը բաժնեցին նէ՝ ինձի պիւթիւն տնկարեա-*

ները լինեա. քանը հինգ ծուխ ունիմ, տարին եօթը հարիւր դրչ կը հաւաքեմ՝ և ամին ալ ճիշդ վեց հարիւր դրչի կը կտրօսիմ, ծանր պարտքի տակ կը հեծեմ կոր, մեծ խոր կընկնք Թաղական ազա-ներ՝ եթէ տղաքներս դպրոցը ձրիաբար ընդունելու չնորհն ընէք. Լանաճիմեան դպրանոցը տակա-ւին տեղեակ չըլլալուս՝ չատ խեղճութիւն կը քաշեմ կոր, պարտքը վիզս ալ վեր եկաւ։

Խրվրդբս վարդապետ մը. — Դուն միւանցէդն ըսկան եկար Տէրտատ։

Տէր Վ. — Սրբազան Հայր և Թաղական ազա-ներ, մայրայ ըսելու որ Ձեր տեղեկագրին մէջ ա-զաչէք առ Կրօնական գործոց Գեր. Խորհրդականն՝ որ առն չունեցող քահանաները մէկ մէկ տունի տէր ընելու ամենակարևոր բարեկարգութեան ձեռնարկէ նախ և առաջ։

Թարգմ. Սրբազան. — Եկաւ նայինք Տէր Մ. Հայր, ծերունի ըլլալուդ ամենէն եարին մնայիր, դուն բաւական հարուստ ըլլալու ես, Տէրտատնե-րուն տուած հաշիւին նայիս նէ, քու բաժնիդ 3—400 տուն ծուխ կինայ կոր։

Տէր Մ. — (Բիչ մը հազալէն ու փրթտալէն ու Թաշկինակովը մօրուքը սրբելէն յետոյ) Ձկ Սրբազան Հայր, այդչափ բարձրերը մի եըլներ՝ հավ կառնես կը պահես, ես քահանայ եմ ամա առատ չեմ գրուցեր, խոտորհմիմ ես, բարև աստղին բարեկեն-դանի կերթամ, խաղվէ մը եմես նէ մինչ իրիկուն կը նստիմ և մինչև միտերս չը շրջնեմ նէ չեմ եըներ, բայց յանցանքը լոն չէ, ծեր և տկար ըլ-ըլուս առանց պօճուրտուի չեմ կրնար երթալ։ Փառք Աստուծոյ ստատնան է աղբատ, փորիս մե-ծութեանը մի նայիք, բէմէրս պարապ է, չխոսակը ըսելով՝ քանի ծուխ ունենալ ազկ մը չեմ գիտէր ամա, հայտէ կվկլ կվկլը վախտան հատ ըլլայ. պազի ժողովուրդներուս ալ տունը տեղը անդամ չգիտեմ, պապիկին կերթամ, պապիկն ինձի կու-գայ, տանիք ստակ կուտայ՝ տանիք չեն տար, տանի ես մարդու վրայ հոխ չեմ ձգեր, երեսս փիչ մը խավի է՝ այս օգտակար առաւելութիւնն ունիմ միւս քահանայ եղբարցս վրայ։ Տարին քանի դրչ ժողվելս ալ չը գիտեմ, սակայն սա ճշմարիտ է որ սևը ներս ճերմակը դուրս նէյտէ կտալինք կոր, տան բերայ չառնիմ, տղաքներս՝ Աստուած անմոռաց պահէ, ինձի ասկ ընել չեն տար կոր, ես ձեզի բան մը ըսեմ, ես բարեկարգութիւն մարեկարգութիւն չեմ ուզեր, ես իմ վիճակէս գոհ եմ, ինձի մի դպիք, արդէն ես ծերունի մ'ալդ մ'եմ։

Ատենապետ էֆէնտի. — Սրբազան Հայր, մեր Տէրտատներուն տուած հաշիւով՝ իրենք ամենը 260—270 տուն ժողովուրդ ունին եղեր Թաղիս մէջ, մինչդեռ Թաղիս մէջ վեց հարիւր քսան և չորս տուն ժողովուրդ կայ, ինակեալ 350 ի չափ ժողովուրդը ո՞վ կը հավաքէ, այս հաշուոյն խելքս չհասաւ։

Աւագ Տէր Գ. — Էֆէնտիմ այդ բոլ ինակած 350 տուն չափ ժողովուրդը՝ զոր չեմ կարծեր որ այդչափ ըլլայ, ամենամեծ մասը մեր քահանաները մէկ մնան ալ ուրիշ Թաղի քահանայք յարչատակած են, և մէկ մնան ալ բոլորովին անկարեայ է, հար-տահարմին ձրի, ննջեցեալին ձրի, մկրտութիւնին ձրի, էյ տասնը ալ իրրև ծուխ հաշուոյ տանելն կոր-ծեմ աւելորդ կըլլար։

Խրվրդբս վարդապետան. — Քահանայ եղբայր-ներ, հիանդոյ վրայ Ս. Աթոռոյն ընթերցմանէ, Ս. Հայրապետէն, Պատճառնդեալ և վճռատեսչէ դրոյցած հասոյթներն ի հաշիւ առնել չը մոռնայիր։

Թարգմ. Սրբազան. — Ժողովական գործեր, ինչ որ այժմ քահանայ եղբայրները մեզ հաղորդե-ցին գոյն խոհակէս կը տեղեկագրեմք առ կրօնական Գեր. Խորհրդականն. ուր էր թէ ամեն Թաղ այս-պէս ճշդիւ տեղեկագրեր պատրաստէր, այն ատեն բարեկարգութեան գործը խիստ կը դիւրանայ։

Խրվրդբս վարդապետան. — Անշուշտ Սրբազան Հայր, և ինչո՞ւ նիմեանն ամենախեղճ վիճակ մ'ունենան մեր Տէր ախպարները, բանի որ իրենց Ս. Կոչումն լաւ ճանչցող, տատրճին և նամանա-ւանդ Հիմարտասնաւոր մնդրիւք են։

Ճիվան

Խիզանու Ուսումնասիրաց ընկերութեան երեսփոխանական ժողովոյ 9րդ նիստը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ կիւրակէ դեկտ. 28 ի կեդրոնական վարժարան Ղալաթիոյ։

Ատենը պիտի բացուի ի ժամ 7 և վերջանայ 10 ը։

Հրաւիրեալ են երեսփոխան էֆէնտիները գալ և իրենց աղգասիրական պարտականու-թիւնը կատարել։

ՕՆԱՆՈՒ ՄԵՂԲԸ
ԿԱՄ
ԳԻՋԱԿԱՆ ԱԽՏԵՐՈՒ ՀԵՏԵՒԱՆՔԸ

ՀԵՂԻՆԱԿ ԹԻՍՕՍ

Թարգմանիչ Եղիշէ Մ—ըպեան

Ոչն պատուական դործը, որ Թիսօս մեծանուն դաղղիացւոյն դրչին արդիւնքն է, իւր տեսակին մէջ՝ ընթերցման արժանի մեկ հատիկ դիրք մ'է, անհրաժեշտ մանաւանդ երկու սեռի երիտասարդաց՝ որոյմէ չատերն աւա՛ղ, չարաչար մահուամբ դերեզման կիջնեն, սխալ հասկնալով կենաց ճշմարիտ հեշտութիւնները, Հայրեր, մայրեր, դաստիարակներ կը հրաւիրուին օգուտ քաղել այս դերազանց գործէն, մանաւանդ դաստիարակներ՝ որոց յանձնուած է պատանեկաց բարոյական և նիւթական կենաց ուղղութիւնը։

Կեդրոնատեղին է Դալաթիա ց. Արշակ էֆէնտիի վաճառատունը, կը ծախուի նաև Կ. Պոլիս Լրաւաճառ Պօղոս աղային խանութը, Սուլթան Համամի դրան կից թղթավաճառ Գօռանեան Աւետիս էֆէնտիին մադազան, և ամեն դրավաճառաց քով. դին 6 դրուշ։

ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ

Գրեց Ց. Ց. Պարոնեան

Հրատարակիչ Մ. Ղ. Պօղոսեան

Ազգային ժամանակակից վէպ մ'է, որ տեսր առ տեսը սկսած է հրատարակուիլ, հինգերորդ տեսրը ի լոյս ընծայուած ըլլալով, կը ծախուի դրավաճառ Մ. Ղուկասեան և Ֆրէնկեան գրատուններէն, սուճի Պօղոս աղայի խանութը և լրագրավաճառներու քով ի դին 40 փարայ։

ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՕՐԱՑՈՅՑ
1884

ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

ԴԻՆ 100 ՓԱՐԱ

ՅՕՐԻՆԵԼ ՅԵՐԵՄԻԱ ՓԱՃԱՆԱՑԷ ԽԱՍԳԻՒՂԻ

ՍԵՊՃԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ս. ՓՐԿՉԵԱՆ ԱԶԳԱՑԻՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ՀՍՑՈՑ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄԵԱՆ

Պարունակութիւն

Վիճակագիր տէրութեանց. — Հայրապետութիւն Հայոց. — Հայաստան աշխարհ կամ Արմենիա. — Օսմանեան միջազգային թղթատարութիւնք. — Ժամանակագոյց սուրհանդակաց Օսմանեան միջազգային թղթատարութեանց. — Եւրոպական նամակատունք ի Կ. Պոլիս. — Ցուցակ դնոց թղթատարութեանց և հեռագրութեանց եւրոպական և Ասիական քաղաքաց Թուրքիոյ. — Սակագին հեռագրի ըստ նոր կարգադրութեանց միջազգային թելերու. — Ընկերութիւնք չորեքշարաթ նաւարկութեան, ինչպէս են, Եգիպտական (Խեդիվեայ). — Մախսուսէ. — Աւստրօ-Հունգար Լոյտ. — Մէսաժըրի Մարիթիմ. — Բաքէ էնէ և ընկերութիւն. — Ռուսական ընկերութիւն. — Ընտանեկան դեղարան։

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ Հ. Ե. ԴԻՄԱՔՍԵԱՆ

ԽՄԲԱԳԻՐ Մ. ԳԱՓԱՄՃԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԻՒՍԱՑԵԼ ՍԱՐԸԵԱՆ
Մէրճան չարչի Րիւշտի էֆ. խանի տակ Թիւ 20